

Az MKE hozzáadott értéket teremt a könyvtárosságnak

Interjú Bakos Klárával,
a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökével

Szabályos interjúra készültünk. Amikor megérkeztünk a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem könyvtárának patinás, ám szépen fölújított épülete elé, táskánkban a magnó mellett ott lapult az előre megfogalmazott, gondosan összeállított kérdések sora. Ám ahogy beléptünk az igazgatóasszony, Bakos Klára szobájába, nyomban kétségeink támadtak a leendő interjú szabályossága felől. A nem is szűkös helyiséget úgyszólván kibélelték az aktacsomók, a dossziékból emelt tornyok, a különböző méretű irathalmok, amelyek között és alatt az igazgatóasszony éppen a szemüvegét kereste. A tea és kávé mellett megkezdett beszélgetés mihamar érdemi monológgá változott; Bakos Klára harmadik mondata már az MKE idén tavasszal fölállt új vezetőségének stratégiai elképzeléseiről, a program főbb pontjairól szólt.

– A stratégiák készítésének időszakát éljük. Elkészült és második fordulás szakmai véleményezésen van a magyar könyvtárügy 2008–2013. évi időszakra szóló stratégiája. Vele mintegy párhuzamosan készül az MKE új stratégiája is. A könyvtári stratégia a szakma közös ügye. Most érkeznek az egyesületbe a tagszervezetek javarészt konstruktív észrevételei, véleményei. Úgy tűnik, most nagyot mozdult a szakma. 17 szervezet gondolta úgy, hogy fontos számára a magyar könyvtárügy jövője. A rendszerben tevékenykedők feladata, hogy a sikeres megvalósításhoz ki-ki a maga eszközeivel, lehetőségeivel hozzájáruljon.

Az MKE saját stratégiáját évek óta az aktuális könyvtári stratégia figyelembevételével fogalmazza meg.

Az új elnökség is befogadta a stratégiák konvergálásának gondolatát. Nem volt véleménykülönbség a fő cél megfogalmazásában sem, nevezetesen: a könyvtáraknak és könyvtárosoknak a versenyképes ország kialakításában betöltött meghatározó szerepének a tudatosítása a társadalomban és a kormányban. Az MKE vezetése a könyvtár–könyvtáros relációból programtervezetének fókuszába a versenyképes könyvtárost állította. A humán oldal teljesítménye, felkészültsége, innovativitása, kreativitása rendkívül lényeges tényező ahhoz, hogy egy ország és azon belül egy

szakma versenyképes legyen. A program keretében azoknak a szakmai kompetenciáknak, készségeknek és képességeknek a fejlesztéséről van szó, amelyek birtokában a könyvtáros és rajta keresztül a könyvtár a XXI. század könyvtárhasználójának partnere tud lenni. Úgy vélem, a Portál program filozófiájához, célkitűzéséhez jól illeszkednek az egyesületi célkitűzések. A stratégiaírás jelenlegi fázisában az elnökség számára kvázi véglegessé váltak a célok megvalósításához társuló feladatok is. Ha nem is a teljesség igényével, de pusztán néhányat felsorolva közülük: a versenyképes könyvtáros szakmai és személyes kvalitásainak a fejlesztése. E célból speciális tanfolyamrendszer kialakítása. Benne például kommunikációs tanfolyam, ITT-mentor képzés. A partnerség kultúrájának fejlesztése. Ennek érdekében tárgyalási technikában, lobbitevékenységben, jogi ismeretekben jártasságot adó tanfolyamok indítása.

– *Lényegében erre a gondolatra épült fel a szegedi vándorgyűlés is.*

– Igen, hiszen partnerei vagyunk a hallgatóknak, diákoknak, oktatóknak, tudósoknak, a vállalkozói szféra hozzánk fordul rétegeinek, a lakosságnak. Mégis, a mindennapi találkozások ellenére tanulni kell ezt is.

Folytatva a célkitűzések sorát: a könyvtári turizmus beindítása. Hozzá kapcsolódva: idegenvezetési ismeretek megszerzésének és idegen nyelvi képzés megindításának támogatása. De sorolhatnánk még tovább a feladatokat és azok megvalósítható formáit. Feladataink sorának nyitánya a versenyképes könyvtáros programozatunk megszervezése volt.

Már a szeptemberi nyitókonferencia sem hagyott kétséget afelől, hogy tagságunkat, a szakmát mennyire érdekli a téma, mennyire érzi magát érintettnek benne. A versenyképesség kritériumait vizsgálva a szakmai rendezvény programját a kompetenciák köréből állította össze az elnökség. A továbbiakban a hat helyszínen képességfejlesztő tanfolyamokat, fenntartói–lakossági beszélgetéseket tartalmazó roadshow-val folytatódó, közel egyéves projekt elé óriási várakozással tekintenek a kollégák. A stratégia négy évre szól, így természetesen nem fejeződik be az utolsó roadshow-val a feladatok megvalósítása. Az EU könyvtári-informatikai szakemberek minősítési projektjébe, a CERTIDoc-ba való bekapcsolódást egyesületünk aktívan kívánja segíteni, illetve részt venni abban, a Könyvtári Intézettel együttműködésben.

Az országfejlesztési programhoz szorosan hozzátartoznak az iméntiek. Az egyes szakmák sorra fogalmazzák meg kompetenciáikat.

– *A könyvtári terület, azt hiszem, jól áll ebből a szempontból.*

– Magam is azt gondolom. Ebben a tekintetben a többi szakmához képest nem vagyunk lemaradva. A Könyvtári Intézet már az előző stratégiai időszakban is foglalkozott e területtel, és az MKE-nek is voltak határozott kezdeményezései. Jó néhány kollégánk már részese volt kompetenciafejlesztő-típusú tanfolyamnak. Bebizonyosodott, a célkitűzés reális még akkor is, ha a kivitelezés számos kérdést vet föl. Mi az esélyük a kisteleplülések könyvtárosainak, akik sokszor egyedül viszik a könyvtárat, hogy részt vegyenek egy-egy szakmailag szükséges tanfolyamon? Lesz-e elég energiájuk hozzá? A minősítési rendszerben való részvétel, a minősítés megszerzése vajon követelmény lesz-e? És így tovább...

Ezeknek az esélyeknek a javításához kíván többek között hozzájárulni az MKE konkrét cselekvési terv kidolgozásával. A civil szféra az a plusz, amivel a szakma kapacitása megsokszorozódhat, megsokszorozódik.

A könyvtári terület is rendre sok gonddal küzd, leképeződnek benne országos tendenciák (létszámleépítés stb.), de úgy vélem, ennek ellenére sem veszít progresszivitásából, összességében, fejlődését tekintve nagyon is jó irányba halad.

– *Mi lehet ennek a sikerességnek a titka? Az, hogy ebben a szakmában olyan erőteljes intellektuális erők vannak, vagy esetleg szervezeti oka van? Nekünk van Könyvtári Intézetünk, a muzeológusoknak és a levéltárosoknak nincs intézetük.*

– Semmiképpen sem az intézet létéből vagy nemlétéből kiindulva vizsgálnám a kérdést. A közművelődésnek van művelődési intézete és mégis ... Nem állítanám, hogy más szakmák lemaradásának az oka okvetlenül az intézet hiánya. De nyilván hozzájárul a sikerhez egy intézet léte abban az esetben, ha jól működik, jó elméleti alapokon áll, ismeri a szakmai és társadalmi trendeket és megatrendeket, elemzései és ajánlásai alapját adják egy reális könyvtári stratégia, projektek és feladatok megfogalmazásának.

A siker persze többtényezős. Könyvtárügyünk vonatkozásában – és nem állok egyedül ezzel a véleményemmel – sikert generáló az OKM-en belül az ágazati irányítást ellátó Könyvtári Osztály határozott és céltudatos tevékenysége. Nem gondolom, hanem tudom, hogy például most a stratégia megvalósításához társított források megszerzésében óriási munkájuk és nagy érdemük van. Nem látom bennük a hatalmat megtestesülni. Nem alulról és felülről nézem őket, hanem ahogy kell: horizontálisan. Nekem más a hatalom-képem és más a fogalom tartalma is számomra. A sikernek a ki- vagy beteljesüléséhez okvetlenül kellene az a progresszív személyiségek, akik függetlenül attól, hogy milyen könyvtárakban dolgoznak – hajlandók együttgondolkodni, nagy kitartással őrült kemény munkát végezni, konstruktívan megnyilatkozni. Ők tudják, hogy a siker nyugtája a felhasználói elégedettség. Kell egy jó szellemiségű csapat, mert ebben a szakmában az egyéni indulás kevés. A siker tehát többtényezős. Egy feltétel teljesülése nem elég a tartósságához. Végül: a szakma sikeréhez az is hozzátartozik, ha erős civil szervezete, szervezetei vannak, és állja a civil kontrollt.

– *Tehát akkor azt lehet mondani, hogy Magyarországon van egy könyvtári rendszer, emellett van ez a civil szervezet, az MKE, és tulajdonképpen e civil szervezet munkájának eredményessége egyfajta hozzáadott értékben jelenik meg.*

– Ne tartsanak nagyképűnek, de így gondolom, annyi kiegészítéssel, hogy vonatkozik a fenti megállapítás más, a könyvtárügy területén működő szervezetre is.

– *Az előre megfogalmazott kérdéseink között szerepelt, hogy volt Önnek egy előző elnöki ciklusa és van a mostani ciklusa. Nyilvánvaló, hogy a kettő között van folyamatosság és van változás is. Hogyha mondana erről valamit. Mi az, ami változatlan és mi az ami folyamatos?*

– Az előző ciklusban szervezetenként erősítettük meg magunkat. Megszüntettük az Alapszabályban és tagnyilvántartásban meglévő anomáliákat. Javítottuk a tagság komfortérzetét a tagdíj megreformálásával, tagkártyát vezettünk be tagjaink azonosítására. Új típusú működési rendet alakítottunk ki a kor igényeinek figyelembevételével. Sok energia fordítódott a szervezeti élet területére, de megtérülő befektetésnek bizonyult, átláthatóbbá vált a rendszer. Új alapokra helyeztük a határon túli kollégákkal a kapcsolatainkat, igyekeztünk fölszámolni annak esetlegességét. A gazdálkodási rendszer sem maradt érintetlen, a források bővítésére óriási pályázatfigyelő és -író tevékenységbe kezdtünk. Rengeteg gyakorlati kérdést kellett megoldani. Hatékony, erős szervezetet akartunk. Az akkori elnökség

jól látta, pontosan tudta, hogy nézzen ki a stratégiánk: mely területeknek kell prioritást adni. Munkánk középpontjába helyeződött a civilség, a partnerség, a kapcsolatépítés. Jelen voltunk a civil fórumokon, azon túl, hogy letettük névjegyünket mindenütt, aktívan bekapcsolódtunk a társadalom civil életébe. Javítottunk a külső és belső kommunikációnkon, nyitottunk a társadalom felé. Miközben e területen voltak lényegi eredmények, mégis úgy vélem, kevesebb gondot fordítottunk arra, hogy jól kommunikáljuk magunkat, azaz a szakmát, kifelé. Gondolok itt elsősorban a médiabeli megjelenésünkre, mert egyébként kiváló eredményt értünk el a nemzetközi kommunikáció terén, amelyet szisztematikusan építettünk. Változatlanul úgy látom, a nyilvánosság előtt sokkal markánsabban kellett volna megjelenünk. 2003-ban fergetegesen indultunk, de aztán a ciklus végére fokozatosan elült a lendület. Nagyon jó használható médiakapcsolataink voltak, de valahogy nem tudtunk állandó gazdát találni ennek a területnek, hogy fenntartsuk a folyamatosságát.

A jelenlegi elnökség, építve a biztos szervezeti alapra, az erős civil szervezet filozófiáját továbbvíve, a korábbi fő célt megtartva, új stratégiát fogalmaz meg (de erről szoltam az előző kérdések során), és hozzá új munkastílust választ. Figyelembe véve a korábbi tapasztalatokat, nemcsak egy-egy projekt, de a mindennapi egyesületi munka területén is munkacsoportokban gondolkodik. Szeretné a fiatal kollégákat minél nagyobb létszámban bevonni az egyesületi életbe, és érdekeltté tenni őket abban, hogy tudatosan foglalkozzanak szakmai–könyvtárügyi kérdésekkel, legyenek konstruktívak, kezdeményezőök és együttműködők. Tehát az egyesület programjában fontos szerepet kap a fiatal könyvtárosok bevonása a feladatokba. Úgy tartjuk helyesnek, hogy a különböző tréningeknek és rendezvényeknek ne csak résztvevői, de aktív szervezői is legyenek. Erősödjék az új civil generáció. A szegedi vándorgyűlésen már nyilvánvaló volt: az ifjú kollégákat nagyon is érdeklik a szakma jelentős kérdései.

– *Mediatizált világban élünk, ezért az MKE-ről is annyit tud a világ, amennyit a média mutat róla.*

– Az előbb boncolgattam épp e kérdést, a szervezet hiányosságait emlegetve. Jelen felvetéshez szólva azt mondhatom, a válasz összetettebb. Lényeges a média-megjelenés, de nemcsak az MKE-ről alkotott képet tartom fontosnak, hanem a könyvtárról általában, az egyes könyvtárakról, a könyvtárosokról rajzolt képet is, mert így egész a szakma. Amikor az egyesület megjelenik a médiában, akkor a szakma jelenik meg, amikor az MKE szót emel, a szakmáért emel szót. Bizonyos értelemben önzetlennek kell lennünk. Mindezek mellett persze törekedünk az egyesület önálló megjelenésére is. Vándorgyűléseinken, tagszervezeti rendezvényeinken szükségesnek tartjuk és szívesen vesszük a média jelenlétét.

– *Mindenképpen szót kellene ejteni az MKE nemzetközi kapcsolatairól is.*

– A globalizált világban nem gondolkodhatunk csak nemzeti relációban ezen a területen sem. Az MKE nemzetközi kapcsolatai korábban is a jól kézben tartott kapcsolatok között szerepeltek és ez ma is igaz állítás. Jellemzően bi- és multilaterális együttműködések hoztunk létre (például olasz–magyar, francia–magyar, magyar–lengyel–szlovák stb.) pályázati források elnyerésére, közös szakmai konferenciák megrendezésére, szakmai működési modellek tanulmányozására. Intenzív kapcsolat kezd kialakulni a szlovén és román civil szervezetekkel is. Örömmel mondhatom, hogy nemcsak az elnökség, de az egyes tagszervezetek is nagyon

hatékonyan vesznek részt a nemzetközi szakmai kommunikációban. Számos közös rendezvény tanúskodik erről.

IFLA-tagságunk révén részesei vagyunk egy világméretű civil együttműködésnek. Személyes jelenlétünk is biztosított a világszervezet mindennapi munkájában: a tudásmenedzsment területén szervezetünk adja a titkárt Hajdu Ágnes személyében, míg korábbi elnökségi tagunk, Haraszti Katalin kezdeményezésére született meg a HUN-LIST levelezőlistánk a világban élő magyar könyvtárosok számára. EBLIDA-tagságunk megerősítés előtt áll. Nagyon szeretném, ha egyesületünk ebben a szervezetben is aktívizálná magát. Nemzetközi kapcsolatnak tekintjük a határon túli szervezetekkel történő együttműködést is, bár azokat rendre külön fejezetben említjük. Itt azokat a pályázatokat szeretném elsősorban kiemelni, amelyek lehetővé teszik a kinti kollégák számára a tanfolyamokon való részvételt.

– *Nemrégiben megjelent egy felmérés eredménye a különböző szakmák társadalmi elismertségéről, és eszerint a könyvtárosok egészen előkelő helyen végeztek.*

– A helyezésnek örülünk, de valamennyien tudjuk, hogy a mindennapi gyakorlat nem erről szól. Természetesen azok a könyvtárak, amelyeknek szolgáltatásai sokoldalúak és minőségiek, megfelelnek a használói kör igényeinek, jó marketinggel szervezik működésüket, megfelelő kompetenciákkal és készségekkel rendelkező munkatársakat foglalkoztatnak, azok sokat tesznek a könyvtárosok társadalmi megbecsülésért. De ne legyünk igaztalanok. Ahhoz, hogy a fentiek teljesüljenek, bizony, forrásokra van szükség, többnyire és alapvetően fenntartói forrásokra. Ha a fenntartónak rangsorolnia kell a feladatait és azoknak költségvonzata van, akkor ebben a halmazban a könyvtár nem éppen a legelső helyen áll. Bőven tudnék mesélni erről a fenntartói besorolásról. A kép ugyanakkor korántsem ennyire egyoldalú. Azok a könyvtárvezetők, könyvtárosok, akik tudnak vagy éppenséggel mernek partnerei lenni a fenntartóknak, jó érdekérvényesítők, nem tekinthetők eleve veszteseknek. Aki könyvtára céljait jól tudja megfogalmazni, vannak felmutatható, látható eredményei – nem lehet mindig vesztes. A világért sem szeretném keverni a dolgokat, a társadalmi megbecsülést és a fenntartói támogatást, de belátható: van szerepünk nekünk is saját sikerünkben és sikertelenségünkben. Az európai uniós források könyvtárra eső nagyságrendje mindenestre azt mutatja, hogy jól lobbizik a könyvtárügy. Az oly sokat emlegetett „hatalom” képviselői nem végezték rosszul feladatukat.

– *Sokszor szokták idézni José Manuel Barrosót, az Európai Bizottság elnökét, aki azt mondta, hogy a kultúra és a modernitás egymás nélkül nem létezik.*

– Egyetértek. Szükséges ennek a viszonynak a rendszeres kimondása, bár számomra teljesen evidens. A modernitást sokan ma mindentől elkülönített, előzmények nélküli, önmagában álló jelenségnek tartják, holott a modernitás valaminek a folytatása. Mondhatnánk: a jelenkori modernitás. A kultúra nem csendestárs, ezt nehéz beláttatni.

– *Ne kerüljük meg azt a kérdést sem, hogy az egyesületi munka bizony különmunka. Hogyan tudja ellátni a könyvtárigazgatói feladatai mellett az egyesületi elnök munkáját is? Miként tolerálja rengeteg elfoglaltságát a családja? Milyen időbeosztással, hogyan lehet ellátni ennyi feladatot?*

– A munkahelyem oldaláról nézve: rendkívül felkészült és segítőkész kollégáim vannak itt az egyetemen, akikre számíthatok. Rengeteg bennük a belátás. Jó a csapatszellem, jó a csapatmunka. Nem kevés terhet vesznek le a vállamról, akár

az egyesületi munka területén is. Információkat fogadnak, közvetítenek, sokszor rendeznek, és ez nem kevés.

Az egyesület oldaláról nézve: az MKE korábbi és jelenlegi elnökségének munkamegosztását igyekeztünk úgy elkészíteni, hogy a terhelés arányos legyen, a feladat illeszkedjék kinek-kinek a szakmai irányultságához, habitusához. Fél év telt el ebből a választási ciklusból és úgy vélem, mára túl vagyunk egymás méricskélésén, és valamennyien tudjuk, nagyon is együtt kell működünk. A civil működés, ha komolyan vesszük, sok energiát és időt igényel. Nem nyolc órát dolgozom naponta, hanem tízet-tizenkettőt, sőt: mondhatom éjjel-nappal. De mindezt az ember valamiért vállalta. Bár a választást megelőző időszakban azt gondoltam: talán jó lenne már nekem is egy kicsit nyugodtabb élet. Hogy igenis fárasztó a létnek ez a mozgalmassága. Amiért nem az eltévedt vágyaimnak megfelelően cselekedtem, abban biztos befolyásolt az előző négy év egyesületi sikere. a sok munkával kialakított jó partnerségi kapcsolatok, a felém áradó bizalom, felelősség a szervezetért, no nem azért, mintha úgy vélném, csak egyedül rajtam múlik minden. Nem, egy pillanatig sem. Csatában gondolkodtam világ életemben. A család? Megszokta. Különben sem hanyagolom el őket: sütök, főzök, kirándulok, tervezek és szervezek, szenvedélyes beszélgető vagyok. Így működöm.

– *Visszatérve az elfoglaltságra, hogyan telik egy napja?*

– Ma reggel 7 órakor otthon hívott a katonai műszaki kar dékánja, az egyetem ózdi kihelyezett képzés könyvtári háttérével, szolgáltatásával kapcsolatban kért információt. Beérve a könyvtárba, utánanézttem, rendben van-e minden a másnapi ózdi utunkkal. Előkészítettük-e a szállítandó jegyzeteket, hogy alakul az elektronikus jegyzetek sorsa, mit kell megbeszelnünk az ózdi városi könyvtár igazgató asszonyával az együttműködésünkről. Fél tízre rövid szenátusi választási megbeszélésre érkeztek hozzám. Közben hivatott a rektor, egy kurrens kutatási témához fűződő kívánságait mondta. 10 órára érkezett meg a miskolci megyei könyvtár igazgató asszonya, szakmai kérdésekről értekeztünk egymással és persze az MKE versenyképességi projektjéről is. 11³⁰-ra vártam az egyesületből Molnár Ilkét, a titkárságvezetőt, szerződéseket, számlákat kellett aláírnom, és közben ezer telefon jött. Be kellett, hogy férjen a délelőttiembe az éves jelentés és az aktuális egyetemi ügyek megbeszélése is a kollégáimmal. Ezekből most bővelkedünk. Tavasszal az egyetem vezetése teljesen kicserélődött, az új felállás új működési filozófián alapuló stratégiát hozott. Mindezt kampuszok fizikai összevonása és jelentős létszámleépítés teszi teljessé. Állandóan topon kell lenni. És most 1 órára jöttek Önök... és hol van még a nap vége!

– *A mi itteni megjelenésünk az interjú végszavának éppen megfelel. Köszönjük, hogy időt szakított ránk, köszönjük a beszélgetést. Sok erőt és kitartást kívánunk, úgymint a nemzetvédelmi egyetem könyvtára igazgatójának, úgymint az MKE elnökének.*